

О СРПСКОМ ПРЕБЕГУ ИЗ БОСНЕ 1873. ГОДИНЕ (Необичан канонски пријем пре 140 година)

Радован Пилиповић*
Архив Српске
Православне Цркве,
Београд

Апстракт: У раду се доносе документи која се односе на пребеглог свештеника Симеона Илића који је тражио пријем у свезу клира аутономне Цркве предвођене Архиепископом београдским и Митрополијом целе Србије. Поред издања оригиналних докумената, рад јружа друштвено-историјски контекст рада православног свештенства на подручју североисточне Босне, односно Митрополије зворничке средином XIX века. Документи се чувају у Архиву Српске Православне Цркве у фонду Конзисторија Митрополије београдске који је у фази архивистичке обраде и сређивања.

Кључне речи: Синђелија, молба, кршеница, Симеон Илић, Стеван Аврамовић, Орашје, Човић Поље, Митрополиј Михаило Јовановић.

Северна и североисточна Босна, у коју спада и Босанска Посавина, знају за већи број народних буна подизаних против османске власти. На челу таквих народних тежњи и покрета да се поправи друштвени положај српског хришћанског становништва стављали су се, по правилу, православни свештеници. Позната су она комешања и сукоби са турским властима која су изазвана радом свештеника као што су Ђорђије Вујичић, који је подигао Цикоте и крај око Власенице и имао велики утицај на хајдуке у Бирчу 1826. године.¹ Још је значајнија буна свештеника из Детлака Јовице Илића, који

* beriozushka@gmail.com.

¹ Душан Кашић, „Преглед историје Зворничко-тузланске епархије“, стр. 25, у: Српска православна епархија зворничко-тузланска (Шемањизам), Београд 1977.

је 1834. године побунио околину Дервенте. У његовим наоружаним редовима нашли су се свештеници Павле Џабић, Андрија Поповић, Милан Витковић и остали.² Турске власти су силом угушиле покрет Срба североисточне Босне. Предводници устанка су се растурили по земљама у окружењу (Славонији и Кнежевини Србији), а турска војска и башибозук су се светили над цивилним становништвом.

Велике силе, у првом реду Аустрија и Русија, приморавале су Османско царство да доноси низ реформи које би требало да побољшају положај хришћанског становништва. Спољнополитичке прилике су донекле побољшале положај православних хришћана у Османском царству. Русија је Кучук-Кајнарџијским (1774) и Једренским миром (1830) добила право заштите над турским поданицима православне вере. Успех националних револуција балканских народа, најпре Срба 1815, а затим и Грка 1829, нагониле су турске власти да буду попустљивије у поштовању верских слобода.³

Друштвена либерализација која је уследила у турској држави, потпомагана административним и законско-нормативним мерама (укидање јаничара 1826, укидање капетанског реда 1837, доношење Хатишерифа од Ђулхане 1839, итд.) омогућио је хришћанима одређени ниво личних и верских слобода.⁴

Постојање слободне Кнежевине Србије и спољнополитички програм кнеза Михаила Обреновића нису остављали по страни Србе на левој обали реке Дрине. Познато је да је, са прећутном дозволом српских власти, неколико добро организованих и покретних јединица зашло дубоко на територију Зворничког санџака, са циљем да буни српско становништво.⁵

Свештеник Стеван Аврамовић из Орашја је неколико година раније, тачније 1858. године, стао на чело организоване буне, за чије подизање је допремљена већа количина оружја и муниције из Србије. Поред Посавине спремала се на устанак читава Требава и села у Вучијаку. Турци су преко доушника и својих обавештајних канала сазнали за припремање устанка, успевши да га сасеку у корену.⁶ Вође су, као и у случају Поп-Јовичине буне, успеле да се домогну слободне Србије, а репресалије су била редовна појава над недужним становништвом. Турци су, не би ли застрашили рају, по-

² Д. Кашић, *ibid.*

³ Јован Хаци Васиљевић, *Српски народ и турске реформе*, Београд 1921, стр. 3–11.

⁴ Јован Хаци Васиљевић, *ibid.*, стр. 11–20.

⁵ Збирка пензионисаног судије Петра Јовановића, *Чешнички ујади у Босну 1863 године (рукопис)*.

⁶ Д. Кашић, „Преглед историје Зворничко-тузланске епархије“, стр. 26.

секли на кућном прагу свештеника Павла Трифуновића у Осјечанима, одсекли му главу и проносили је кроз српска села.⁷

Предмет из Архива Српске Православне Цркве из фонда Београдске конзисторије, који се чува под регистратурском ознаком **Ф II, рег. бр. 120/73 из 1873. године**, односи се на горе описана збивања и добрим делом је изникао из њих. Четири документа која се дају у наставку могу бити драгоцене за писање националне црквене историје, нарочито за осветљавање друштвеног положаја Српске Цркве у још увек неослобођеним крајевима, као и за везе Београдске митрополије са оним епархијама које су биле под духовном управом и бригом епископа фанариота.

Поменута архивска документа говоре о случају свештеника Симеона Илића из Човић Поља у данашњој општини Доњи Жабар у Републици Српској, а у некадашњој општини Орашје (пре 1991. године). Овај свештеник се 1873. године нашао у Кнежевини Србији, у коју је пребегао, како каже, због сукоба са Турцима који су му радили о глави и који су у његовом свештеничком позиву и извршавању истог видели политички преступ. Београдска конзисторија, односно Црквени (Духовни) суд Митрополије београдске, којим је председавао поглавар Православне Цркве у Кнежевини Србији Митрополит Михаило, упутио га је у Епархију ужичку у манастир Клисур у 17. априла 1873. године.

Српски свештеник из Човић Поља, пребеглица из Босне, како каже „ојађене отаџбине“, поднео је за канонски пријем сву релевантну документацију, своју крштеницу и архијерејску синђелију, односно сведочанство о рукоположењу и постављању за свештеника од стране Митрополита зворничког Дионисија.⁸

Крштеница даје занимљиве податке: да је Симеон крштен у зрелој доби од 18 година, али и да су презимена тада у том делу Босне била нестална, односно да је име оца одређивало презиме. Отац Симеона Илића звао се Илија Лазић... Крштеницу је издао један од свештеника побуњеника, орашки протопоп Стеван Аврамовић, организатор буне из 1858 године.

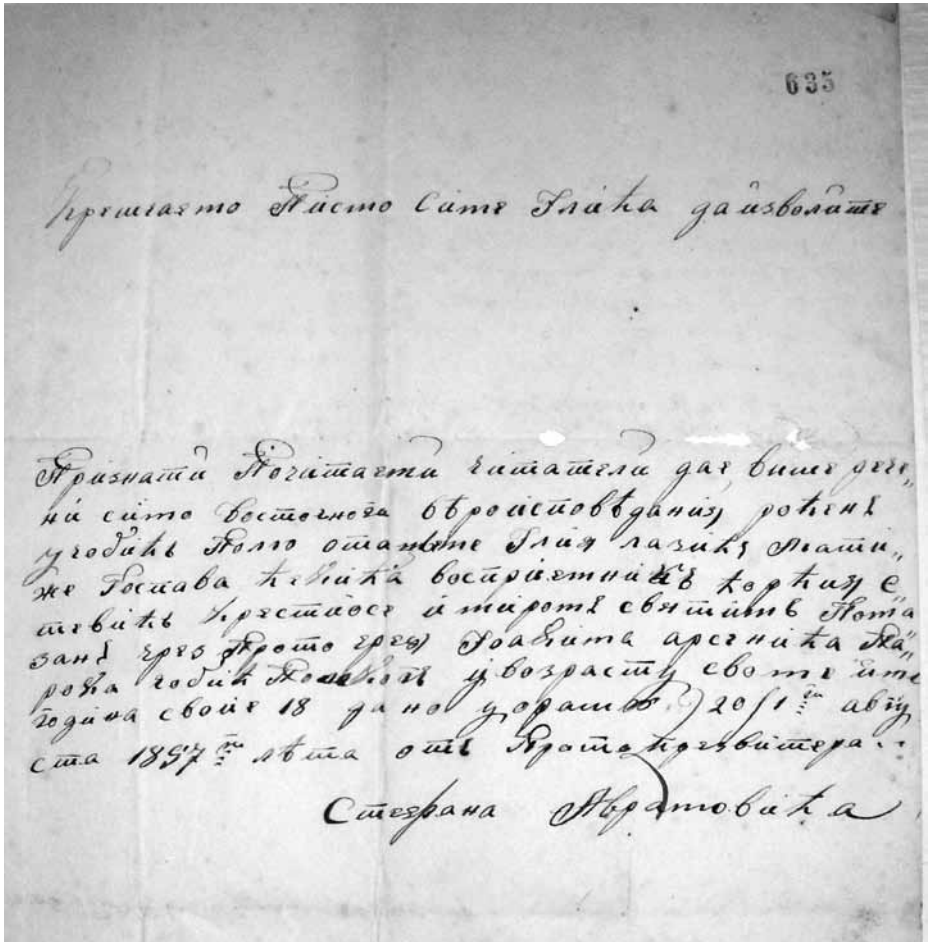
⁷ Д. Кашић, *ibid*, стр. 26.

⁸ Реч је о Митрополиту зворничком Дионисију I који је заузимао поменуту катедру од 1861. до 1865. године. Постоји предање да је имао темељито и широко богословско образовање, наиме да је познавао, говорио и служио се са седам светских језика, као и то да је био одличан црквени беседник. Умро је у Доњој Тузли и сахрањен је на доњотузланском гробљу Трновац 24. децембра 1865. године где се налази његов надгробни споменик. (*Српска православна епархија зворничко-тузланска (Шемањизам)*, Београд 1977, стр. 66. Ову биографску цртицу преузима и Сава, Епископ шумадијски, *Српски јерарси од деветог до двадесетог века*, Београд – Подгорица – Крагујевац 1996, стр. 170).

Синђелија говори о друштвено-економском положају свештенства, односно препоручује дотичног пастви као постављеног на канонски начин и да га ради тога иста издржава својим прилозима. Овакав документ, изашао из канцеларије митрополита тузланских, представља ређе сведочанство црквене администрације Православне Цркве из времена турске владавине у Босни и Херцеговини.

Прилози

1) Крштеница Симе(она) Илића, коју је издао протопрезвитер орашки Стеван Аврамовић

Слика 1: Крштеница Симе(она) Илића, коју је издао протопрезвитер орашки Стеван Аврамовић

Препис:

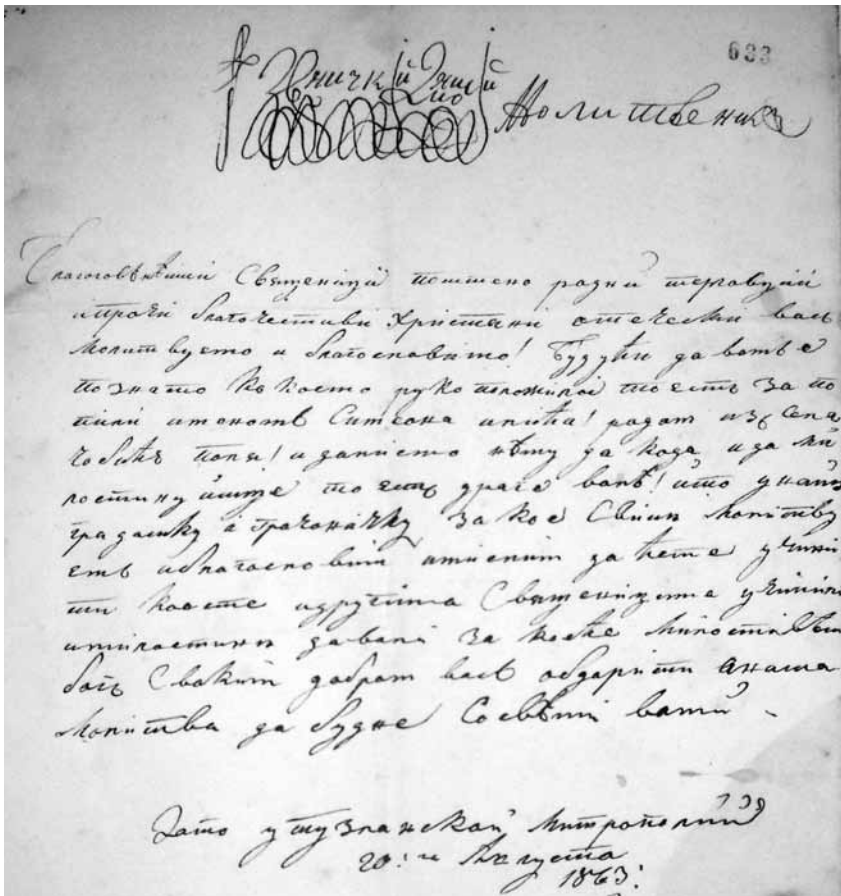
Крештаемо писмо Симе Илића да изволите

Признати и почитаеми читателию да е вишеречени Симо восточнога вѣ роисповѣданија, рођенъ у Чобићъ Пољу, отацъ Илия Лазићъ мати же Госпава Ђетића восприемникъ Ђорђија Стевићъ, крѣстио се и миромъ свѣтимъ помазанъ чрезъ протоерея Јоакима Арђсенића пароха Чобићполескогъ у возрасту своје и те година своје 18, дано у Орашю, 20-га августа 1857-га лета, отъ протопрезвитера

Стефана Аврамовића

.....

2. Синђелија Митрополита Дионисија I о рукоположењу свештеника Симеона Илића, пароха у Човић Пољу, из 1863. године

Слика 2: Синђелија Митрополита Дионисија I о рукоположењу свештеника Симеона Илића, пароха у Човић Пољу, из 1863. године

Препис:

Зворнички Дионисиј молитвеникъ

Благоговѣнѣиши свѣщеници поштено радни трговци и прочи благочестиви християни отечески васъ молитвуемо и благословимо! Будући да вамъ е познато како смо (ка космо) рукоположили (руко положили), то естъ запопили (за попили) именовъ Симеона Илића, родомъ из села Човићъ Поля и дали смо нѣму да кади и да милостиню иште то естъ драге волѣ што у нахию градачку и грачаничку за кое свию молитвуемъ и благословимъ и мислимъ да ћете учинити како сте и другима свѣщеницима учинили и милостиню давали за кою ће милостивѣши Богъ свакимъ добримъ Васъ обдарити, а наша молитва да будне са свѣми вами.

Дато у тузланској митрополији
20-го августа 1863.

.....

**3. Писмо Симеона Илића Митрополиту Србије Михаилу
из 1873. године**

Препис:

Ваше Високопреосвешћенство!

За време шестојодинише мој свешћенодејствована даше ми од Г. Дионисија Парохије одговарао сам свесно позиву своје и правилима Мајке Цркве, но као први браник вере у ојаћеној ми ошачбини шакође био сам зашћиша у колико сам моћао свакоме християнину, код кога сам видео да пошребује зашћише од душмана. Тако владајући се и одговарајући позиву свешћеничком да сваком бедном по моћности будем браник наукао сам на себе зле последице шј. мржњу и освету срдски крволока – Турака, које ме до шога дошераше да осшавим како дашу ми парохију од коју сам корицу леба себи добијао, шако и само место рођења; јер нисам моћао ледати како ширјански клети душман поштуа са мојим јадним парохијанима, а да им у помоћ не пришекнем како и колико сам моћао и како је їди пошреба захшевала. Владајући се шако паклени душмани ледаше на мене као на разбојника и „дин-душманина“, а не као на браника браће моје и почеше ледати сваком приликом да ме живоша лише, а при шом јавно почеше шоворити да ћеду ме убити, као што су ме већ шoliko пуша найадали

Ваше Високој просвештвености!

За време прошлогодини нешто много свештенподејствована да
 стигну од С. Симеона Митрополита изговарао сам свесно и пошту
 својим и правима свата цркве, хо као први браћу и сестре
 њихови, или ипак неки такође био сам заштити и у Који
 сам много сваког српског јеромонаха, хо кога сам видио да не
 бродује заштити од душманана. Што ко владарути се и изговарајући
 и одибу свештенцима да сваког бодути то и одути оди
 браћу набукао сам на себи хо и одути се и, ипак и одибу
 српски и српско-аурака, хоје исе до кога добрати да остави
 како дајутим и пародују од које сам Користи исе себи добру, да
 хо и сам исебо речева, хо и сам много млади како итиран
 еки како дучина исебути на ијојим јеромонаха и пародујим
 да ми и исебо и одути како и како сам много и како
 је исе одути забавала. Владарути се како и како дучина
 млади на исебо као на разодути и дучина исебо а хо као
 браћу и сестре исебо и исебо млади сваког српског да
 исе млади исебо, а исебо исебо исебо исебо да хо исе
 исебо, хо исебо исебо хо исебо исебо исебо исебо исебо.

И тако исебо, да ако исебо исебо хо исебо да хо исебо,
 хо исебо хо од како исебо браћу, хо да хо исебо исебо
 исебо исебо исебо исебо исебо исебо исебо исебо исебо
 исебо исебо од исебо до исебо. Хо исебо исебо исебо,
 исебо исебо се исебо исебо исебо исебо исебо, хо
 исебо исебо исебо исебо исебо исебо исебо, хо
 хо исебо исебо исебо исебо исебо.

Забо како исебо исебо исебо ваше високој просвештвености
 да исебо исебо исебо исебо исебо, хо исебо исебо исебо
 исебо исебо исебо исебо исебо исебо исебо исебо

Ваше Високој просвештвености
 нај поштом

Симеон Чичић
 свештеник

Слика 3: Писмо Симеона Илића Митрополиту Србије Михаилу из 1873. године

и пребијали. И тако увиђо, да ако ошанем у своје месту, не само да нећу моћи бићи ни од какве помоћи браћи, него да ћу себи проузро-

коваѣи смрѣи и оставиѣи после себе двоје нејакѣ сирочади, која би се после мене пошѣуцала од немила до неграѣа. У ѣаким немилим околностѣима решим се оставиѣи шѣужну оѣачбину и ожалошѣену браћу, као што и учиних и ево прибеѣо у наручѣја ослобођеној браћи, да код ње нађем сѣасења ојађеном живошѣу.

Зашѣо колѣноприклоно молим Ваше Високопреосвешѣенствѣо да ме бедној приими и у помоћ ми пришѣче, као што је и Госѣод наш Исус Христѣос беднима у помоћ пришѣцао.

Вашѣѣ Високопреосвешѣенствѣа

нај ѣонизни
Симѣон Илић,
свешѣеник

.....

4. Писмо Митрополита Србије Михаила Конзисторији Епархије ужичке од 17. априла 1873. године

Прѣпис:

Конзисторији Епархије Ужичке!

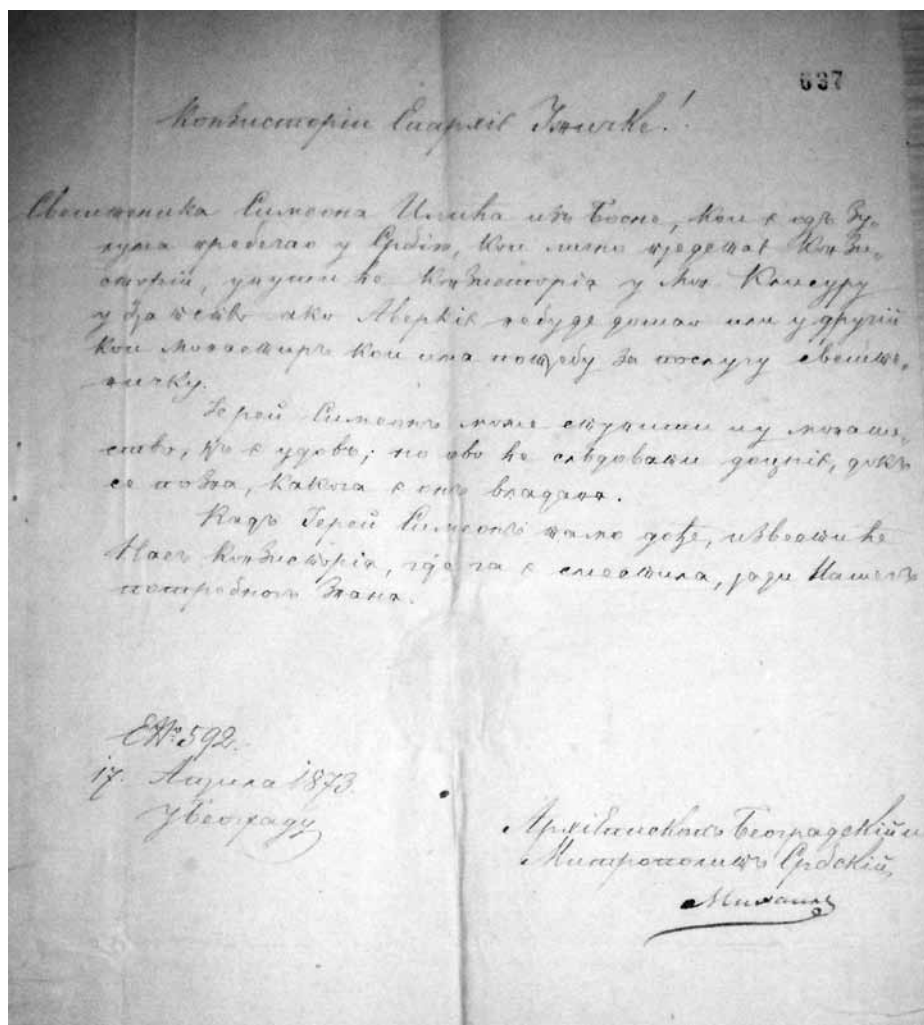
Свештеника Симѣона Илића изъ Босне, који е одъ зулума пребегао у Србију који лично предѣае Конзисторији, упути ће Конзисторија у ман. Клисуру у братство ако Аверкиѣ не буде дошао или у другѣј који манастиръ који има потребу за послугу свештеничку.

Јерѣй Симѣон може ступити и у монаштво, ерѣ е удовъ, но ово ће слѣдовати доцнѣе, докѣ се позна, какога е онъ владаня.

Кадъ Јерѣй Симѣонъ тамо дође, известиће насъ Конзисторија, где га е сместила, ради Нашѣгъ потребногъ знаня.

Е. Но. 592
17. априла 1873.
у Београду

Архиепископъ Београдскѣй и
Митрополитъ Србскѣй
Михаилъ

Слика 4: Писмо Митрополита Србије Михаила Конзисторији Епархије ужичке од 17. априла 1873. године

.....

Библиографија

Кашић, Д. (1977), „Преглед историје Зворничко-тузланске епархије“ у: Василије Качавенда (ур.) *Српска православна епархија зворничко-тузланска: шемањизам*, Тузла: ЕУО Српске православне епархије зворничко-тузланске.

Збирка пензионисаног судије Петра Јовановића, *Чейнички ујади у Босну 1863. године* (рукопис).

Сава, Епископ шумадијски (1996), *Српски јерарси од деведесет до двадесетог века*, Београд – Подгорица – Крагујевац: Каленић.

Качавенда, В. (ур.) (1977), *Српска православна епархија зворничко-тузланска: шемањизам*, Тузла: ЕУО Српске православне епархије зворничко-тузланске.

Хаџи-Васиљевић, Ј. (1921), *Српски народ и шурске реформе (1852–1862)*, Београд: Нова штампарија Давидовић.

Примљено: 15. 3. 2013.

Одобрено: 25. 3. 2013.

SERBIAN REFUGEE FROM BOSNIA IN 1873 (An Unusual Canonical Acceptance 140 Years Ago)

Radovan Pilipović

Archives of the Serbian Orthodox Church, Belgrade

Summary: *In this article author presents documents regarding the refuge priest Simeon Ilić, who required a canonical acceptance by the autonomous Church and Archbishop of Belgrade and Metropolitan of Serbia. Providing original documents, this article presents a social-historical context of the activities of the orthodox priesthood in the area of north-east Bosnia, i. e. Metropolis of Zvornik, in mid XIX century. Presented documents are kept in the Archives of Serbian Orthodox Church, Consistory of the Metropolis of Belgrade Fund (this specific archive fund is in the process of consolidation).*

Key words: *Sindelija (order), application, baptismal record, Simeon Ilić, Stevan Avramović, Orašje, Čović Polje, Metropolitan Mihailo Jovanović.*